

N:o 17.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående upplåtelse till landtförsvaret af en del utaf kungsladugården Vall; gifven Stockholms slott den 18 september 1908.*

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen medgifva,

att de å en vid samma protokoll fogad karta med litt. A, Aa och Ab betecknade, till förra landshöfdingebostället kungsladugården Vall hörande områden äfvensom de med litt. Ha och Hb angifna områden, därest de genom laga skifte komma att tilläggas nämnda kungsladugård, må, de förstnämnda områdena den 14 mars 1909 och de sistnämnda, då de efter skiftet få tillträdas, öfverlämnas till landtförsvaret för att användas till öfningsfält för Hälsinge regemente.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

*O. B. Malm.*

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför  
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den  
18 september 1908.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,  
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,  
Statsråden: ALBERT PETERSSON,  
ALFRED PETERSSON,  
HEDERSTIERNA,  
HAMMARSKJÖLD,  
ROOS,  
SWARTZ,  
grefve HAMILTON,  
grefve EHRENSVÄRD,  
MALM.

-----

Efter gemensam beredning med statsrådet och chefen för jordbruks-  
departementet anförde chefen för landtförsvarsdepartementet, statsrådet  
Malm:

Proposition  
till 1908 års  
Riksdag.

»Uti den 27 mars innevarande år till Riksdagen aflåten proposition  
(n:o 150) har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag  
af protokollet öfver landtförsvarsärenden för samma dag, föreslagit Riks-  
dagen medgifva,

att de å en vid samma protokoll fogad karta med litt. A, Aa och  
Ab betecknade, till förra landshöfdingebostället kungsladugården Vall  
hörande områden äfvensom de med litt. Ha och Hb angifna områden,  
därest de genom laga skifte komme att tilläggas nämnda kungsladugård,  
finge, de förstnämnda områdena den 14 mars 1909 och de sistnämnda,

då de efter skiftet finge tillträdas, öfverlämnas till landtförsvaret för att användas till öfningsfält för Hälsinge regemente.

Den i omförmälda proposition åberopade kartan torde jämväl få biläggas statsrådsprotokollet för denna dag.

Såsom framgår af mitt anförande till åberopade statsrådsprotokollet hade chefen för fortifikationen — med erinran att Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 16 december 1904 förordnat, att Hälsinge regemente skulle förläggas till Gäfle, så snart kasernetablissemang blifvit där uppfördt — uti underdånig skrifvelse den 3 november 1906 anført, att kontrakt med Gäfle stad den 6 mars 1905 afslutats om upplåtelse till staten af den mark, staden i enlighet med dess af Kungl. Maj:t antagna anbud förbundet sig att tillhandahålla till kaserntomt och öfningsfält för regementet. Då det af staden erbjudna området emellertid vore otillräckligt för tillgodoseende af regementets behof utaf öfningsplats, hade i planen för nämnda regementes förläggning till Gäfle ingått, att förra landshöfdingebostället kungsladugården Vall skulle i sin helhet tagas i anspråk för ifrågavarande ändamål. Chefen för fortifikationen hemställde därför, att åtgärder måtte vidtagas i syfte, att berörda egendom måtte blifva till landtförsvaret upplåten från och med den 14 mars 1908.

Öfver denna, af arméförvaltningens fortifikationsdepartement tillstyrkta framställning hade domänstyrelsen den 20 mars 1907 afgifvit underdånigt utlåtande och därvid öfverlämnat, bland annat, särskilda af styrelsen infortrade underdåniga yttranden från arrendatorn af egendomen, vederbörande kronofogde samt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gäfleborgs län. Häraf inhämtades, att egendomen genom kontrakt den 8 juni 1888 utarrenderats för tiden till den 14 mars 1909 mot en årlig afgift af 3,000 kronor.

Med hänsyn till egendomens stora areal, hvilken syntes icke behöfva i sin helhet tagas i anspråk för regementets räkning, uppdrog Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 19 april 1907 åt chefen för Hälsinge regemente att med biträde af en i jordbruksskötsel kunnig person, som borde af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gäfleborgs län utses, verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag angående regementets behof af mark för öfningsfält och dess läge, hvarvid borde beaktas, att sådan för jordbruk eller annan näring lämplig mark, som kunde utan olägenhet för regementet undvaras, kvarblefve under domänstyrelsens förvaltning.

Till åtlydnad häraf hade chefen för nämnda regemente den 30 november 1907 inkommit med underdånig framställning i ämnet

samt därvid meddelat, att han vid fullgörande af berörda uppdrag biträddes af brukspatronen m. m. A. Lundeberg såsom sakkunnig i jordbruksskötsel. Regementschefen hade anfört hufvudsakligen följande:

Kungsladugården Vall n:ris 1—4, bestående af 2<sup>3</sup>/<sub>5</sub> mantal eller 24 öresland skatte jämte 43 vretar och en s. k. kungsäng, vore belägen i Valbo socken af Gäfleborgs län och omfattade en areal af omkring 641 hektar, hvaraf 228 hektar inrösningsjord samt 413 hektar afrösningsjord och impedimenter. De hufvudsakliga inägorna låge vid egendomens norra gräns utefter allmänna landsvägen från Gäfle till Falun. Skogsmarken sträckte sig söderut från inägorna. Inom det under hufvudgården brukade ägoområdet funnes ett mindre vattendrag, Valboån, och vid den nordöstra gränsen framginge Gafleån, hvilken vid den till egendomen höranden stranden bildade ett vattenfall, benämndt Prästfallet och beläget ungefär 5 kilometer från hufvudgården. Till egendomen hörde 9 torp.

Vid uppgörandet af förslag till huru stor del af egendomen, som lämpligen borde tilldelas regementet, måste, enligt regementschefens åsikt, den omständigheten tagas i betraktande, att ägoarealen, såsom den i ärendet upprättade kartan utvisade, icke bildade ett sammanhängande område utan genombrötes af främmande mark. Af denna orsak och då regementet af den närmast kasernområdet belägna delen af egendomen kunde erhålla tillräckligt utrymme för öfningsfält, ansåge regementschefen, att de å samma karta med AI, AII, AIII, AIV, AV, B, C, D, E, F och G betecknade ägoområden, tillhoppa ungefär 218 hektar, som sålunda vore skilda från hufvudgården, icke borde tagas i anspråk för ifrågavarande ändamål utan antingen kvarblifva under domänstyrelsens förvaltning eller ock afyttras. En del af detta område komme emellertid genom pågående laga skifte mellan Vall och Backa med flera byalag sannolikt att utbytas mot viss, å samma karta med Ha och Hb betecknad, Backa byalag för närvarande tillhörig mark.

De å kartan med Ac och Ad utmärkta områden, utgörande tillhoppa omkring 67 hektar, borde, ehuru sammanhängande med hufvudgården, dels till följd af sitt läge och dels på grund af markens olämplighet för öfningsändamål ej heller upplåtas åt regementet utan förblifva under domänstyrelsen. Beträffande dispositionen af den återstående delen af egendomen ville regementschefen framhålla, att därvid måste beaktas regementets behof af såväl betäckt som öppen terräng. De närmast söder och väster om hufvudgården belägna fälten lämpade sig synnerligen väl till exercisplats för en del af kompanierna under rekrytutbildningen. I skogspartiet väster om Vall, den s. k. Lapphagen,

samt i det skogbevuxna området söder om Valboån kunde öfningar i betäckt terräng äga rum. För att bereda tillfälle för truppstyrka af ett regementes storlek att uppträda i öppen terräng borde området väster om en i norr och söder gående linje öfver Johanneslöt och särskildt den del däraf, å kartan betecknad med Ab, som vore belägen söder om Valboån, ställas till regementets förfogande.

De ägoområden, som regementschefen sålunda ansåge böra tilldelas regementet, vore å kartan betecknade med litt. A, Aa och Ab samt omfattade en areal af tillhoppa omkring 356 hektar. För åstadkommande af en lämpligare begränsningslinje vore det emellertid önskvärdt, att förut omförmälda, å kartan med Ha och Hb betecknade områden med en areal af sammanlagdt 11 hektar, hvilka, såsom nämndt, vore afsedda att vid pågående laga skifte tilläggas kungsladugården, jämväl måtte öfverlämnas till regementet.

Vidkommande frågans bedömande ur jordbrukssynpunkt framhöll regementschefen, att i det till upplåtelse åt regementet föreslagna området ej inginge mera skog, än som, med hänsyn till beredande af erforderlig säkerhet för olycksfall vid skjutöfningar å det till plats för skjutbana afsedda området, vore oundgängligen nödvändig. Den emellan torpet Stenhammar och Valboån belägna hagmarken, som upptog större delen af det till öfningsfält ifrågasatta området, vore stenig, delvis vattensjuk samt bevuxen med buskar och delvis äfven med skog af ringa värde. Af åkerjorden vore den närmast intill Valboån gränsande delen bördigast, hvarjämte det å kartan med Ab utmärkta området bestode af jord utaf god beskaffenhet. Å det på kartan med Aa betecknade ägoområdet vore jordmånen däremot mindre bördig. För den händelse emellertid någon del af den till öfningsfält föreslagna marken ansåges böra därifrån afskiljas för att användas för jordbruksändamål, torde de å kartan med Aa och Ab betecknade områdena därtill företredesvis böra ifrågakomma. Sistnämnda ägoområden, hvilka med jämförelsevis mindre olägenhet kunde af regementet undvaras, borde i dylikt fall likväl öfverlämnas till regementet, med föreskrift att de skulle af regementschefen utarrenderas på sådana villkor, att de finge vid behof användas för regementets öfningar mot vederlag i form af bete å öfriga delar af öfningsfältet. Inflytande arrendeafgifter skulle användas till bestridande af kostnaderna för öfningsfältets iordningsställande och till gäldande af en del utaf de å egendomen hvilande skatter och onera, som skulle utgöras af regementet.

Å det till öfningsfält föreslagna området vore följande torp belägna, nämligen: Björnvreten, Valbo, Myrängen, Hällhammar, Storvreten

och Stenhammar, af hvilka de två förstnämnda brukades under hufvudgården, hvaremot de öfriga vore utarrenderade, Myrängen och Storstvretten mot en årlig arrendeavgift af 175 kronor för hvarterda, Hällhammar mot en avgift af 180 kronor och Stenhammar af 150 kronor om året. Af dessa måste Stenhammar helt och hållet nedläggas, om skjutbanan blefve uppförd å den därtill föreslagna platsen. Beträffande de öfriga anhölle regementschefen, att honom måtte medgifvas rättighet att med de nuvarande kontraktsinnehafvarne träffa förnyade aftal, därest sådant kunde ske utan olägenhet för regementet.

Af egendomens åbyggnader tillhörde en del kronan och en del arrendatorn. Följande kronan tillhöriga byggnader ansåge regementschefen vara för regementet behöfliga, nämligen: mangårdsbyggnaden, rättarbo-staden, bryggghuset, smedjan, mejeriet, stallet, uthuslängan, en för statare afsedd bostad, ett magasin och en redskapsbyggnad. Förstnämnda byggnad vore försedd med en af arrendatorn uppförd tillbyggnad, hvilken denne dock vore skyldig att vid påfordran låta nedrifva. Regementschefen föresloge, att mangårdsbyggnaden återställdes i sitt ursprungliga skick samt därefter inreddes till bostadslägenheter å två officersfamiljer. De för ändamålet erforderliga byggnadsarbeten skulle enligt uppgjort kostnadsförslag betinga en utgift af 7,000 kronor. Hyresinkomsterna komme att utgöra god ränta å det utgifna beloppet samt lämna tillgång till bestridande af kostnaderna för byggnadens underhåll.

Till mangårdsbyggnaden hörde en trädgård. Denna torde emellertid med fördel kunna utarrenderas. Såsom bostad å trädgårdsmästaren kunde den för rättaren afsedda lägenheten lämpligen användas.

Bryggghuset erfordrades för de familjer, som komme att bebo mangårdsbyggnaden.

Öfriga omförmälda byggnader vore för särskilda ändamål behöfliga och användbara för regementet.

Beträffande ladugårdsbyggnaden vore denna under de senare åren uppförd af arrendatorn för en kostnad af 18,000 kronor, hvilken kostnad ännu icke till fullo godtgjorts arrendatorn. Byggnaden vore af synnerligen solid beskaffenhet. Såväl själfva ladugården som den ofvanpå densamma befintliga foderskullen lämpade sig väl att användas, bland annat, såsom förvaringsrum för regementets fordon, skidor m. m.

Arrendatorn tillhöriga byggnader ansåge regementschefen ej vara för regementet behöfliga.

Slutligen meddelade regementschefen, att egendomens taxeringsvärde under dåvarande taxeringsperiod utgjorde 211,500 kronor, samt att ut-

skylderna, brandstodsafgifterna däri inberäknade, uppginge till ett sammanlagdt belopp af 1,302 kronor 8 öre och fattigvårdskostnaderna till i medeltal 550 kronor om året.

Uti häröfver den 10 januari 1908 afgifvet underdånigt utlåtande hade arméförvaltningens fortifikationsdepartement tillstyrkt, att omförmälda å kartan med A, Aa, Ab, Ha och Hb betecknade områden måtte få till regementet öfverlämnas, med rätt för regementschefen att, därest de å kartan med Aa och Ab utmärkta områden ansåges böra från det öfriga öfningsfältet afskiljas för att användas för jordbruksändamål, utarrendera desamma på de af honom föreslagna villkor. Likaledes hade arméförvaltningen förordat bifall till regementschefens förslag i fråga om dispositionen af de å det blifvande öfningsfältet befintliga torp och byggnader äfvensom meddelat, att kostnaderna för de af regementschefen föreslagna byggnadsarbetena kunde bestridas från anslaget till arméns byggnader, mötesfält och kommandantskapsutgifter samt fortifikationens öfningar och materiel.

Domänstyrelsen, som den 6 mars 1908 inkom med underdånigt yttrande i ämnet, hade icke något att erinra mot bifall till regementschefens framställning, utom hvad beträffade den ifrågasatta öfverlåtelsen till regementet af de å kartan med Aa och Ab betecknade områden, hvilka, enligt domänstyrelsens åsikt, lämpligen borde användas i socialt syfte samt därvid upplåtas till tomtplatser m. m. för bildande af egna hem. Vidare hade domänstyrelsen meddelat, att arrendatorns fordran för den nyuppförda ladugårdsbyggnaden komme vid arrendetidens slut den 14 mars 1909 att uppgå till ett belopp af 3,000 kronor. Domänstyrelsen framhöll slutligen, att, då laga skiftet icke vore afslutadt, det icke läte sig göra att då framställa detaljeradt förslag till disposition af de delar utaf egendomen, hvilka icke komme att tagas i anspråk för landtförsvarets behof, och af hvilka Prästfallet vid ägolotten litt. E äfvensom ägolotten litt. G blifvit vid en under åren 1906—1907 hållen arrendeuppskattning föreslagna till försäljning. Af samma skäl kunde styrelsen ej heller bedöma, huruvida de kronans hus å ägolotten litt. A, hvaraf regementet ej vore i behof, kunde blifva användbara vid de delar af egendomen, som skulle kvarblifva under domänstyrelsens förvaltning.

För egen del anförde jag till statsrådsprotokollet följande:

»Emot det af regementschefen uppgjorda, af arméförvaltningen tillstyrkta förslaget beträffande den del af kungsladugården Vall, som skulle till landtförsvaret öfverlåtas, har domänstyrelsen icke haft något att erinra, utom beträffande de med Aa och Ab å kartan betecknade områden, tillhoppa 62 hektar, hvilka områden domänstyrelsen ansett böra

styckas och försäljas. Regementschefen har däremot ansett erforderligt, att dessa områden finge af regementet disponeras vissa tider af året, för att regementet må erhålla tillfälle till öfning i öppen terräng med hela sin styrka. Då det af regementschefen åberopade skäl för ifrågavarande områdens upplåtande åt regementet måste tillmätas stor betydelse med hänsyn till regementets utbildning, bör enligt min uppfattning det af regementschefen sålunda uttalade önskemålet, såvidt lämpligen ske kan, tillgodoses. Skulle dessa områden styckas och försäljas, vore därmed möjligheten för regementet att för öfningsändamål få beträda desamma gifvetvis afklippt, och då det ej kan anses antagligt, att krafven på ändamålsenlig öfningsterräng i framtiden skola minska, synes det mig vara klokast att bibehålla desamma i kronans ägo. Skall emellertid vid utarrendering däraf, såsom önskvärdt är, det villkoret fästas vid arrendet, att regementet vissa tider får beträda desamma helt eller delvis, torde det vara lämpligast, att de ställas under förvaltning af arméns myndigheter, som skola reglera och öfverenskomma med arrendatorn om ersättningsfrågor för uppkommen skada å gröda m. m.

Jag har redan förut haft tillfälle för Eders Kungl. Maj:t framhålla, att, enligt den 11 oktober 1907 meddelade förvaltningsföreskrifter, arméns mötesfält skola närmast förvaltas af vederbörande regementschef med biträde af en därtill förordnad officer, i regel regementsofficer, samt att hushållningsplan skall för hvarje öfningsplats med biträde vid behof af sakkunniga personer uppgöras och underställas Eders Kungl. Maj:ts pröfning. Det synes mig lämpligt, att vid fastställandet af hushållningsplan för ifrågavarande öfningsfält bestämmelse meddelas om utarrendering af förenämnda med Aa och Ab å kartan betecknade områden på de villkor, som af omständigheterna påkallas och kunna erhållas.

Då det skifteslag, till hvilket kungsladugården Vall hör, för närvarande undergår laga skifte, kan den mark, som genom skiftet kommer att tilldelas egendomen, nu icke definitivt angifvas. Efter skiftets afslutande torde de delar af egendomen, som komma att kvarblifva under domänstyrelsens förvaltning, och den del däraf, som öfverflyttas till landtförsvaret, böra genom ägostyckning skiljas från hvarandra och gränserna därigenom definitivt regleras. Måhända kan någon modifikation beträffande öfverlämnandet till landtförsvaret af områdena Aa och Ab i deras helhet därvid åstadkommas.

Beträffande den ersättning, som tillkommer arrendatorn för uppbyggandet af ladugården eller 3,000 kronor, torde detta belopp kunna gäldas från fjärde hufvudtitelns allmänna besparingar.»



I anledning af omförmälda proposition anförde Riksdagen i skrifvelse den 1 juni 1908, att af hvad departementschefen till statsrådsprotokollet i föreliggande ärende meddelat inhämtades, att kontrakt med Gäfle stad den 6 mars 1905 afslutats om upplåtelse af mark till kasern-tomt och öfningsfält för Hälsinge regemente. Riksdagen hade sig visserligen ej bekant, huru stor areal med äganderätt och med rätt att användas till öfningsplats blifvit genom nämnda kontrakt staten tillförsäkrad; men antagas kunde, att den till öfningsplats afsedda arealen vore ganska betydlig. Det hade därför syntes Riksdagen anmärkningsvärdt, att ytterligare en areal af 356 hektar af kungsladugården Valls område skulle behöfva tagas i anspråk för tillgodoseende af Hälsinge regementes behof af öfningsfält. Därigenom skulle hela den för afsättning af jordbruksalster välbelägna jordbruksegendomen med bördig åker och delvis nyuppförda byggnader komma att spolieras. Om erforderlig mark för utvidgning af öfningsplatsen ej kunde på annat sätt än genom anlåtande af kungsladugårdens ägor beredas, borde åtminstone den värdefullaste, uppodlade delen af egendomen, som å kartan betecknades med Aa och Ab, utgörande 62 hektar, i öfverenstämmelse med hvad domänstyrelsen föreslagit, kunna undantagas från upplåtelsen.

1908 års Riksdags beslut.

Då en fullständigare utredning i nämnda syfte sålunda syntes önskvärd och då, vid det förhållande, att, enligt hvad blifvit upplyst, kasernetablissemanget icke komme att tagas i anspråk under år 1908, ett uppskof till en kommande Riksdag med besluts fattande i denna frågan ej torde innebära någon våda, helst hinder icke torde möta, att, därest någon del af egendomen skulle redan dessförinnan vara för regementets öfningar erforderlig, öfverenskommelse träffades med vederbörande om en tillfällig markupplåtelse, hade Eders Kungl. Maj:ts förevarande framställning för det dåvarande icke blifvit af Riksdagen bifallen.

På grund af hvad Riksdagen sålunda beslutat, bemyndigades statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet genom nådigt bref den 12 sistlidne juni att tillkalla högst tre sakkunniga personer för att, efter föregången utredning, afgifva yttrande, dels huruvida någon del af det till öfningsfält för Hälsinge regemente föreslagna området af kungsladugården Vall kunde från upplåtelsen undantagas, dels ock huruvida redan innevarande år viss del af ifrågavarande egendom syntes behöfva, efter öfverenskommelse med arrendatorn, tagas i anspråk för ordnande af skjutbana för nämnda regemente eller annat behof, äfvensom att i dylikt fall inkomma med förslag till aftal med arrendatorn i sådant syfte;

Sakkunniga tillkallas. Deras utlåtande.

och i skrifvelse den 6 därpå följande juli anmodades på grund häraf öfversten och chefen för Hälsinge regemente m. m. W. E. von Krusenstjerna att jämte ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, lektorn m. m. K. Starbäck och bruksdisponenten m. m. K. W. Lundeberg verkställa ifrågavarande utredning.

De sakkunniga, som den 29 nästlidne augusti afgifvit utlåtande i ämnet, hafva därvid anfört följande:

Vid granskning af kontraktet med Gäfle stad hade detta befunnits innehålla ett medgifvande, att eventuella militäröfningar, utan särskild ersättning, finge äga rum å de icke till enskildt begagnande upplätta delar af stadens utmarker, under förbehåll likväl att detta medgifvande icke finge i ringaste mån inverka på stadens fria dispositionsrätt till områdena ifråga, äfvensom att stadens rätt till ersättning för den genom militäröfningarna och hvad därmed ägde sammanhang tilläfventyrs förorsakade skada blefve staden bibehållen. Enär all till stadens område hörande öppen mark, enligt hvad ordföranden för drätselkammaren därstädes uti en till de sakkunniga ingifven skrifvelse meddelat, vore utarrenderad och sålunda på grund af kontraktet ej finge för militäröfningar beträdas, samt de utmarker, som finge beträdas, utgjordes af skogsmarker, till stor del träskartade och af föga värde för militära öfningar i allmänhet, ansåge de sakkunniga, att de fördelar, som genom ofvannämnda kontrakt tillskyndats Hälsinge regemente för dess öfningar, vore skäligen ringa. Tillstånd att för militära öfningar beträda skogsmarker hade föröfrigt hittills ej af någon enskild person förvägrats, äfven där han därför ej erhållit särskildt vederlag. Chefen för Hälsinge regemente hade i förenämnda den 30 november 1907 ingifna underdåniga skrifvelse framhållit nödvändigheten däraf, att regementet bereddtes tillfälle att inom eget område utvecklas till strid och utföra stridsöfningar ej blott i betäckt utan äfven i öppen terräng. Detta öfningsbehof kunde sålunda ej genom den af Gäfle stad till förfogande ställda skogsmarken tillgodoses. All annan öppen mark omkring Gäfle utgjordes af odlad jord, hvars beträdande, om tillstånd därtill skulle kunna utverkas, måste blifva förenadt med stora kostnader. Ingenstädes, vare sig på stadens eller annans område i Gäfle stads närhet, förekomme några hedar, där öfningar med mindre kostnader skulle kunna bedrivas. Af en från arméförvaltningens fortifikationsdepartement infordrad uppgift rörande öfningsfält, tilldelade olika regementen, framginge, att därvid ej arealen endast varit bestämmande, utan att terrängens beskaffenhet och möjligheten att utan särskilda kostnader anordna de öfningar, som för de respektive regementenas utbildning ansåges erforderliga, spelat den vik-

tigaste rollen. På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hade för de sakkunniga framträdt nödvändigheten däraf, att ett så stort område af kungsladugården Vall tilldelades Hälsinge regemente, att dess öfningsbehof blefve verkligen tillgodosedt, och ansåge de sakkunniga därför, att hela det föreslagna området eller 356 hektar vore för regementet behöfligt, helst endast 62 hektar af detta område — områdena Aa och Ab — utgjordes af sammanhängande öppen terräng. Denna sistnämnda del behöfde emellertid ej tagas i anspråk annat än under regementsöfningarna på hösten, när fälten till större delen vore skördade. Jordbruket, som, hvad beträffade området Ab, borde lämna ett godt, samt, ifråga om området Aa, ett möjligen något sämre resultat, behöfde sålunda för ingen del nedläggas, utan kunde fortfarande lämna sin afkastning, som komme staten tillgodo. Skulle områdena Aa och Ab omhändertagas af domänstyrelsen och af denna utarrenderas eller kanske rent af styckas och försäljas för att bebyggas, så komme därigenom utan tvifvel att för regementet uppstå stora svårigheter att få beträda denna terräng, som dock omedelbart hängde samman med det område i öfrigt, som för regementets behof skulle komma att tagas i anspråk. Lades de däremot under regementets förvaltning, kunde man vara förvissad om, att å ena sidan allt skulle göras för att drifva upp afkastningen, helst regementet vore i behof däraf för bestridande af vissa utgifter för vägunderhåll, fattigvård m. m., som komme på dess lott, i och med det att det föreslagna området af kungsladugården Vall blefve tilldeladt nämnda regemente, medan å andra sidan regementet skulle veta att hålla frågan rörande beträdande af marken öppen på ett sådant sätt, att dess öfningsbehof blefve tillgodosedt. Skulle området afses till öfningsfält under regementsöfningarna men ställas under domänstyrelsens förvaltning, skulle helt säkert svårigheter ur administrativ synpunkt komma att yppa sig till föga fromma för de militära öfningarna. De sakkunniga uttalade därför såsom sin mening, att det såväl ur ekonomisk som administrativ synpunkt vore en fördel, att området lades under Hälsinge regementes förvaltning.

Beträffande frågan om anläggande å kungsladugårdens ägor af en ny skjutbana för regementet, hade arméförvaltningens fortifikationsdepartement meddelat, att, därest uppförandet af skjutbanan ej finge påbörjas innan arrendetidens utgång den 14 mars 1909, kunde densamma ej blifva färdig förrän till regementsöfningarna samma år. Visserligen funnes till regementets förfogande den nu till volontärskolan i Gäfle hörande skjutbanan, hvilken enligt ett mellan arméförvaltningen och ägaren af marken upprättadt kontrakt ännu i cirka 30 år skulle stå till statens

förfogande. Den hade nu endast 8 taflor, men kunde, enligt inforbradt yttrande från fortifikationsdepartementet, taflorna provisoriskt ökas till 12. Å den föreslagna skjutbanan skulle finnas 24 taflor, hvilka ansåges nödvändiga för regementets behof. Äfven torde, enligt inhämtadt meddelande från Gäfle skarpskytteförening, hinder ej möta att till en viss grad få taga dess skjutbana i anspråk. Såväl volontärskolans som skarpskytteföreningens banor vore dock belägna på afsevärdt afstånd, respektive 3 och 4 kilometer från Hälsinge regementets kasernetablissemang. Då emellertid dessa förhållanden ej syntes de sakkunniga fullt tillfredsställande med hänsyn till regementets utbildning, hade de sakkunniga sökt träffa aftal med arrendatorn därom att, mot visst vederlag, före arrendetidens utgång arbetena å skjutbanan finge påbörjas. Härför hade arrendatorn uppställt följande villkor, nämligen: att varda befriad från honom jämlikt arrendekontraktet åliggande skyldighet att, därest annan öfverenskommelse med tillträdaren icke kunde träffas, året före egendomens afträdande i enlighet med fastställd kulturplan eller den tillämpade växtföljden, verkställa trädesbruk, höstplöjning samt gräsfrö- och höstsädessådd emot ersättning af tillträdaren; att likaledes varda befriad från fullgörande enligt kontraktet af skyldighet att vid egendomens afträdande utan ersättning tillhandahålla tillträdaren foder till vissa angifna belopp samt att åt tillträdaren öfverlåta härutöfver å egendomen befintliga förråd af hö och halm mot godtgörelse, motsvarande hälften af det i orten gångbara pris; att den 14 mars 1909 i stället fritt få förfoga öfver allt vid egendomen då kvarvarande foder, vare sig hö eller halm; samt slutligen att kronan skulle inlösa de å egendomen befintliga, honom tillhöriga öfverloppshusen med belopp, som skulle bestämmas vid laga af- och tillträdessyn eller af gode män.

De utaf arrendatorn sålunda uppställda villkoren motsvarade enligt de sakkunnigas beräkning en summa af 18,740 kronor. Då emellertid regementet enligt regementschefens åsikt ej hade något behof af arrendatorns byggnader, skulle alltså ytterligare tillkomma kostnaderna för rifning af desamma. Vid pröfning af berörda förhållanden ansågo de sakkunniga sig ej kunna tillstyrka, att arrendatorns villkor antoges. Det blefve visserligen en stor olägenhet för regementet att, på sätt förut nämnts, använda redan befintliga skjutbanor, men då likväl möjlighet förefunnes att utföra nödvändiga skjutningar, och arrendatorns villkor ej stode i rimligt förhållande till hvad man genom deras antagande skulle vinna, kunde de sakkunniga ej tillstyrka, att villkoren antoges. För något annat behof ansågo de sakkunniga någon del af kungsladugården Vall före kontraktstidens utgång icke behöfva tagas i anspråk.

I sammanhang med förslaget att tilldela Hälsinge regemente en del af kungsladugården Vall, ville de sakkunniga erinra därom, att enligt kulturplanen eller den tillämpade växtföljden det bland annat ålåde arrendatorn att verkställa höstplöjning å vissa delar af området. Dylig plöjning skulle nämligen medföra olägenhet och särskilda kostnader för områdets blifvande användning såsom öfningsfält. Skulle däremot området ej komma att tillhöra regementet, blefve skadan genom den rubbade brukningsföljden i alla händelser särdeles ringa. Enligt de sakkunnigas åsikt borde därför arrendatorn befrias från de skyldigheter rörande höstplöjning på det föreslagna området, som enligt kulturplanen innevarande höst ålåde honom.

De sakkunniga hemställde sålunda:

att ej någon del af det till öfningsfält för Hälsinge regemente föreslagna området af kungsladugården Vall skulle från upplåtelsen undantagas;

att, därest anordningar träffades för en provisorisk ändring af volontärskolans skjutbana, så att densamma erhöles 12 taflor, samt den å Valls ägor föreslagna skjutbanan fullbordades till repetitionsöfningarna år 1909, ej något aftal med arrendatorn skulle uppgöras rörande upplåtelse af viss del af egendomen redan under innevarande år för ordnande af regementets skjutbana;

att ej heller för något annat behof öfverenskommelse med arrendatorn om upplåtelse af mark redan innevarande år skulle träffas; samt

att arrendatorn måtte befrias från den honom enligt kulturplanen åliggande höstplöjning på den del af egendomen, som vore föreslagen att tilldelas Hälsinge regemente.

Beträffande de sakkunnigas förslag i fråga om inställandet af höstplöjningen har domänstyrelsen uti afgifvet utlåtande den 11 innevarande månad tillstyrkt bifall till detsamma. Domänstyrelsen ansåg likväl, att arrendatorn borde ersätta kronan för den förmån, som härigenom bereddes honom.

Enligt nådigt bref denna dag har Eders Kungl. Maj:t befriat arrendatorn från honom åliggande skyldighet att innevarande år verkställa höstplöjning å den del af egendomen, som enligt de sakkunnigas utlåtande borde till öfningsfält upplåtas, mot det att arrendatorn för den förmån, som genom höstplöjningens inställande bereddes honom, ersatte kronan med det belopp, hvarom öfverenskommelse kunde träffas mellan honom och regementschefen.

Departements-  
chefens  
yttrande.

Såsom af det anförda framgår hafva de sakkunniga kommit till samma uppfattning beträffande omfattningen och beskaffenheten af den för regementets öfningar erforderliga mark som den, hvilken uttalades i det vid den till 1908 års Riksdag ingifna propositionen fogade statsrådsprotokollet. Krafvet på tillräcklig och lämplig öfningsterräng är af så stor betydelse för regementets utbildning och duglighet, att detta kraf bör tillgodoses. Jag tillåter mig i detta afseende erinra om, hvad jag redan till förenämnda statsrådsprotokoll anført eller att, om de å kartan med Aa och Ab betecknade områden skulle, såsom domänstyrelsen ifrågasatt, undantagas från upplåtelsen samt styckas och försäljas, möjligheten för regementet att för öfningsändamål få beträda dem därigenom vore utesluten. Skulle det sedan framdeles visa sig nödvändigt att utvidga öfningsområdet, torde det vara sannolikt att därför erforderlig mark finge af kronan inlösas med belopp, som afsevärdt öfverstege den inkomst, kronan kan erhålla genom en nu skeende försäljning.

Men deras bibehållande i kronans ägo och öfverflyttande till landtförsvaret behöfver icke innebära, att de skola igenläggas och deras användning för jordbruksändamål upphöra. Tvärtom är meningen, att den till detta såväl som till andra regementen upplåtna öfningsterrängen skall såvidt möjligt göras fruktbarande, i den mån det kan ske utan att hufvudändamålet därmed, eller den militära utbildningen, åsidosättes. I sådant syfte äro de den 11 oktober 1907 gifna förvaltningsföreskrifter meddelade, och för egen del har jag för afsikt att inom kort föreslå Eders Kungl. Maj:t, att särskilda, på detta område sakkunniga personer må erhålla i uppdrag att utarbета ytterligare föreskrifter i detta hänseende.

Då förut omförmälda laga skifte i det skifteslag, till hvilket kungsladugården Vall hör, ännu ej lärer vara afslutadt, är den mark, som genom skiftet kommer att tilldelas denna egendom, ej definitivt bestämd. Först därefter torde de delar af egendomen, som komma att kvarblifva under jordbruksdepartementet, kunna genom ägostyckning afskiljas från den del däraf, som skulle öfverlämnas till landtförsvaret.

Med stöd af den ytterligare utredning i frågan, som blifvit åvägbragt, anser jag någon ändring i den framställning, som gjordes till 1908 års Riksdag, icke kunna ifrågasättas. Jag får därför i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att de å bifogade karta med litt. A, Aa och Ab betecknade, till förra landshöfdingebostället kungsladugården Vall hörande områden äfvensom de med litt. Ha och Hb angifna områden, därest de genom laga skifte komma att tilläggas nämnda kungsladugård, må, de först-

nämnda områdena den 14 mars 1909 och de sistnämnda, då de efter skiftet få tillträdas, öfverlämnas till landtförsvaret för att användas till öfningsfält för Hälsinge regemente.»

Hvad departementschefen sålunda hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, i nåder bifalla; och skulle proposition i ämnet af den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:

*Hans Smedmark.*

---





Skala.

0 200 400 600 800 1000 1200 1400 1600 1800 2000 meter.

- Angifer gräns för Kungsladugården Valls ägor.
- - - - - Kungl. Hålsinge regementes föreslagna område.
- område som Gäfle stad redan öfverlämnat till kronan.